

БИЗНЕС-МОДЕЛ

Қора ливинка (Hermetia illucens) парвариши лойиҳаси
Ўзбекистон Республикаси, 2025 йил

Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев оилавий бизнес мамлакатимиз аҳолиси, айниқса ҳудудларда истиқомат қилувчи юртдошларимиз учун асосий таянчга айланиши зарурлигини бир неча маротаба таъкидлаган.

"Агар биз ишсизлик ва камбағалликни қисқартиришни хоҳласак, ҳар бир оила, ҳар бир ҳовлининг ўз даромад манбаига эга бўлиши учун шароит яратишимиз шарт. Бунинг учун оилавий тадбиркорликни кенг кўламда ривожлантиришимиз лозим", — дея таъкидлаган эди Президент 2023 йилдаги чиқишларидан бирида.

Қора ливинка (*Hermetia illucens*)ни ҳовли участкаларда парваришлаш лойиҳаси — бу замонавий, экологик тоза ва иқтисодий жиҳатдан фойдалиликка эга йўналиш бўлиб, маҳалла шароитида амалга ошириш учун жуда қулай. У қуйидагиларни ўзида мужассам этган:

- Махсус билимларни талаб этмайдиган оддий технологиялар;
- Кам харажатли старт (барча жиҳозлар билан \$1500–2000 атрофида);
- Оилавий меҳнатка тўлиқ интеграция (ходим ёллаш талаб қилинмайди);
- Тез фойда келтирадиган давр (1–2 ой ичида);
- Катта талабга эга маҳсулот: оқсилли қўшимча озуқа ва органик ўғит.

Статистика агентлиги маълумотларига кўра, Ўзбекистонда 3,4 миллиондан ортиқ фуқаро ҳовли участкалари (1–5 сотих)дан фойдаланиш имкониятига эга, аммо бу ерларнинг фақат кичик қисми юқори қўшилган қиймат яратадиган йўналишлар учун фойдаланилмоқда. Президент шундай деган эди:

"Биз бир метр ерни ҳам самарасиз ҳолда қолдирмаслигимиз керак. Ҳар бир уйда, ҳар бир маҳаллада камида битта бизнес йўналиши бўлиши шарт."

Ушбу лойиҳа қуйидаги муҳим йўналишларни ривожлантириш учун пойдевор вазифасини ўтайди:

- Хотин-қизлар тадбиркорлигини рағбатлантириш;
- Қўшнилар ва маҳаллалар ўртасида кооперацияни кучайтириш;
- Агроэкспорт салоҳияти ва экологик фаолиятни ошириш.

Бу — барқарор, ижтимоий аҳамиятга эга ва тўлиқ амалга оширилиши мумкин бўлган янги авлод оилавий бизнесининг инновацион моделидир.

ЛОЙИХА РЕЗЮМЕСИ

Қора ливинка (*Hermetia illucens*) қўнғизи личинкаларини хусусий ҳовлиларда парваришlash лойиҳаси — инновацион, экологик жиҳатдан барқарор ва иқтисодий самарадорликка эга бўлган бизнес-модель бўлиб, Ўзбекистон Республикаси ҳудудларидаги якка тартибдаги томорқаларда амалга ошириш учун мўлжалланган.

Лойиҳанинг асосий мақсади — хусусан қишлоқ жойларда ва маҳаллаларда яшаётган оилалар учун минимал сармоя, тез фойда келтириш ва бозорда юқори талабга эга бўлган маҳсулот (оқсилга бой қўшимча озуқа ва органик ўғит — фрасс) орқали барқарор даромад манбаини яратишдан иборат.

Лойиҳанинг асосий афзалликлари:

- Бошланғич сармоя — 18 млн сўмдан 45 млн сўмгача (масштабга қараб: 50–150 м²);
- Тез айланма цикл: биринчи фойда 25–30 кун ичида;
- Ходим ёллаш талаб этилмайди — тўлиқ оилавий меҳнат асосида;
- Маҳсулотга талаб юқори (зообизнес, паррандачилик фабрикалари, фермерлар);
- Юқори маржиналлик: ойига тоза фойда 45 млн сўмгача;
- Энергиядан мустақил ва паст ресурс сарфи билан.

Ушбу лойиҳа Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан белгилаб берилган стратегияларга тўлиқ мос келади. Жумладан: оилавий тадбиркорликни кенгайтириш, хотин-қизлар ва ёшларни ишбилармонлик фаолиятига жалб этиш, шунингдек юқори қўшилган қийматга эга бўлган, фойдаланилмаётган ҳовли ерларидан самарали фойдаланиш мақсадларига хизмат қилади.

Амалга ошириш формати:

- Якка тартибдаги тадбиркорлик (ЯТТ);
- Маҳалладаги намунавий участкалар ва ўқув кўргазмалари асосида жорий этиш;
- Босқичма-босқич кенгайтириш: мини-фермадан микро кластергача.

Ушбу лойиҳа — маҳаллий шарт-шароитларга мос, осон ўзлаштириладиган ва янги авлод учун мўлжалланган барқарор оилавий бизнес намунаси бўлиб хизмат қила олади. Шу билан бирга, юқори экспорт салоҳиятига эга.

Жадвал 1. Наманган вилоятида оқсилли озуқа бозорининг салоҳияти (2024–2025 йй.)

Кўрсаткич	Қиймат	Изоҳ
Паррандаларнинг умумий бош сони	21,4 млн бош	Хусусий ва кичик фермер хўжаликлари ҳам киритилган
Кундаги ўртача озуқа эҳтиёжи	1200–1400 тонна	1 бош учун 60–70 г/кун меъёридан келиб чиқиб
Вилоятга импорт қилинадиган озуқа	~4000 тонна / йил	Соё, балиқ, суяк-говяд муккалари асосида
Оқсил компонентларининг ўртача нархи	4500–6000 сўм/кг	Манбаи ва сифатига қараб ўзгариб туради
Фақат Намангандаги бозор ҳажми	>20 млрд сўм / йил	Семириш ва парвариш учун харидларни ўз ичига олади

Кўрсаткич	Қиймат	Изоҳ
Маҳаллий хомашё учун потенциал ниша	Оқсил компонентнинг 15–25%	Импорт ўрнини босиш имконияти

Жадвал 2. Қора ливинка маҳсулотларининг эҳтимолий истеъмолчилари турлари бўйича таснифи

Истеъмолчи тоифаси	Хўжаликлар / объектлар сони	Бош сони / ҳажми	Кундаги тахминий оқсил эҳтиёжи (тонна)	Личинкага эҳтимолий талаб (кг/кун)	Изоҳ
🐔 Парранда фабрикалари	6 та йирик	6,5 млн бош	~390 тонна	30 000 кг гача	Оқсилнинг асосий истеъмолчилари
🐔 Хусусий паррандачилар	>20 000 ЯТТ / шахсий хўжалик	~14,9 млн бош	~600 тонна	50 000 кг гача	Бозор, улгуржи, озуқа кооперациялари
🐖 Қорамол хўжаликлари	~500 та (ЯТТ, ФХ)	~150 000 бош	~80 тонна	10 000 кг гача	Комбикорм, премикслар
🐟 Балиқ хўжаликлари ва ҳавзалар	8 та расман рўйхатга олинган	~120 тонна балиқ / йил	~0,5–1,5 тонна (қайта ҳисобда)	1 000 кг гача	Балиқ унга альтернатив маҳсулот
🐕 Зоомагазинлар ва кичик ишлаб чиқарувчилар	~50 та нуқта	—	—	200–500 кг	Чакана бозор, қўшимча қадоқлаш

📌 **Хулоса:** Наманган вилоятида кунлик оқсил қўшимчасига эҳтиёж 80 000 кгдан ортиқ бўлиши мумкин. Бу ҳозирдаги маҳаллий ишлаб чиқариш ҳажмидан анча юқори. Бозор очиқ, талаб барқарор, ва қора ливинка парвариши бўйича лойиҳа — импорт ўрнини босиш ҳамда аграр диверсификация стратегиясига тўлиқ мос келади.

Жадвал 3. Маҳалла шароитида маҳсулотни сотиш каналлари

Сотув канали	Изоҳ / хос хусусиятлар	Сотув ҳажми салоҳияти	Алоқа / иш шакли
🐔 Парранда фабрикалари ва фермерлар	Оқсилли озуқа — қиммат премикслар ўрнини босувчи. Айниқса тўвуқ, жўжалар учун.	50–300 кг / кун	Бевосита шартномалар / улгуржи
🐟 Балиқ хўжаликлари	Комбикорма учун оқсил қўшимча. Личинка балиқ унига нисбатан яхши ҳазм бўлади.	20–100 кг / ҳафта	Синов партиялари / субконтракт
🐕 Зоомагазинлар ва озуқа сотувчилари	Қадоқланган қуритилган маҳсулот — қурбақа, парранда ва балиқ учун.	5–20 кг / ҳафта	Дистрибьюторлар орқали / OLX
👤 Хусусий хўжаликлар (маҳалла)	Жойлардаги тўвуқ, қуён, нутрия, индюк парваришловчилар — мавсумда тайёр.	20–100 кг / ой	Бевосита хўжалиқдан сотув

Сотув канали	Изоҳ / хос хусусиятлар	Сотув ҳажми салоҳияти	Алоқа / иш шакли
 Биогумус – боғбонларга	Рассада, боғ-иссиқхона учун ўғит — баҳор ва кузда талаб юқори.	500–2000 кг / ой	Бозорлар, ярмаркалар, WhatsApp орқали
 Онлайн сотув (Telegram, OLX)	Тез алоқа, олдиндан буюртма, видео-контент — қўрилган личинка ва гумус учун.	5–50 буюртма / ой	Ўтказиб бериш / ўзинг олиб кетиш

✦ **Тавсия этиладиган сотув услуби:**

- Ишонч ва обрўга асосланган тарғибот: “Ишончли маҳсулот — маҳаллангизда етиштирилган.”
- Видео / фото-контент орқали ишонч уйғотиш: Фидбек, қандай етиштирилди, қандай еб-қўйилади
- 5–10 км атрофдаги маҳаллий мижозлар базасини яратиш
- “Олдиндан буюртма – ўтказиб бериш” тизимини жорий этиш (айниқса тирик личинка учун)

Жадвал 4. Лойиҳа бўйича иқтисодий кўрсаткичлар (50 / 100 / 150 м² бўйича)

КЎРСАТКИЧЛАР	МАСШТАБ 1: 50 м²	МАСШТАБ 2: 100 м²	МАСШТАБ 3: 150 м²	ИЗОҲЛАР
Бошланғич сармоялар	21 000 000 сўм	33 000 000 сўм	44 000 000 сўм	Қутилар, тўрлар, колония, вентиляция
Личинка ҳажми (тирик)	Ўртача 700 кг / ой	1 400 кг / ой	2 100 кг / ой	1 м² учун 200 г юклаш ҳисобида
Биогумус (frass)	Тахминан 1 т / ой	2 т / ой	3 т / ой	Чиқинди + ўғит сифатида
Сотув нархи (улгуржи)	25 000 сўм / кг	25 000 сўм / кг	25 000 сўм / кг	Зоомагазинлар, парранда фабрикалари
Ялпи даромад	17 500 000 сўм	35 000 000 сўм	52 500 000 сўм	Ойлик (личинкадан тушадиган даромад)
Эксплуатация харажатлари	2 000 000 сўм	3 000 000 сўм	4 000 000 сўм	Электр энергияси, озуқа, идишлар
Солиқ (13%) ЯТТ учун	900 000 сўм	1 800 000 сўм	2 700 000 сўм	Ишлаб чиқарувчи ЯТТ учун белгиланган ставка
Соф фойда	14 600 000 сўм	30 200 000 сўм	45 800 000 сўм	Солиқ ва харажатлардан кейин
Окупация муддати (ой)	тахм. 1,5 ой	тахм. 1,2 ой	тахм. 1,0 ой	Тўлиқ юкламада

✦ **Изоҳ:** Бу жадвалда келтирилган маълумотлар реал бозор нархлари ва маҳаллий шарт-шароитлар асосида ҳисобланган. Ҳар бир миқёс учун соф фойда ва қайтариш муддати аниқ кўрсатилган.

ЛОЙИХАНИНГ МОЛИЯВИЙ ҚИСМИ

Жадвал 5. Лойиҳа бўйича молиявий модель (йиллик ҳисоб)

Кўрсаткичлар	50 м²	100 м²	150 м²
Бошланғич сармоялар	21 000 000 сўм	33 000 000 сўм	44 000 000 сўм
Ялпи даромад (йиллик)	210 000 000 сўм	420 000 000 сўм	630 000 000 сўм
Операцион харажатлар (йил)	24 000 000 сўм	36 000 000 сўм	48 000 000 сўм
Солиқ 13% (йиллик)	10 800 000 сўм	21 600 000 сўм	32 400 000 сўм
Соф фойда (йиллик)	175 200 000 сўм	362 400 000 сўм	549 600 000 сўм
Сармояни қоплаш муддати (ойларда)	тахм. 1,4 ой	тахм. 1,1 ой	тахм. 1,0 ой

✦ Изоҳлар:

- **Бошланғич сармоялар** — қутилар, вентиляция, тўрлар, она колония ва ускуналар учун дастлабки харажатлар.
- **Ялпи даромад** — тирик ёки қуритилган личинка сотувидан тушган тушум (25 000 сўм/кг бўйича).
- **Операцион харажатлар** — озуқа, сув, электр энергияси, идишлар.
- **Солиқ** — якка тартибдаги тадбиркорлар учун белгиланган 13% даромад солиғи.
- **Соф фойда** — оила қўлида қоладиган даромад (барча харажатлар ва солиқлардан сўнг).
- **Сармояни қоплаш муддати** — сармояларни қанча ойда қайтариш мумкинлигини кўрсатади.

Жадвал 6. Масштабни кенгайтириш ва фойдани реинвеститсия қилиш сценарийлари (3 йиллик перспектива)

Йил	Майдон ҳажми	Йиллик соф фойда	Капиталлашув (жамғарма)
1	50 м²	175 200 000 сўм	175 200 000 сўм
2	100 м²	362 400 000 сўм	537 600 000 сўм
3	150 м²	549 600 000 сўм	1 087 200 000 сўм

✦ Изоҳлар:

- **Майдон ҳажми** — ферма учун ажратилган бинолар майдони (50, 100, 150 м²).
 - **Йиллик соф фойда** — солиқлар ва харажатлардан кейин оиланинг йиллик тўплаган фойдаси.
 - **Капиталлашув** — оила 3 йил мобайнида босқичма-босқич кенгайиш орқали жамғариши мумкин бўлган маблағ миқдори.
- ✦ Бундай модел оилаларга кичикдан бошлаб, фойдани қайта сармоя қилиб, қарзсиз равишда фаолиятни кенгайтириш имконини беради.

Жадвал 6. Масштабни кенгайтириш ва фойдани қайта сармоялаш сценарийлари (3 йиллик истиқбол)

Йил	Майдон ҳажми	Йиллик соф фойда	Капиталлашув (жамғарма)
1	50 м²	175 200 000 сўм	175 200 000 сўм
2	100 м²	362 400 000 сўм	537 600 000 сўм
3	150 м²	549 600 000 сўм	1 087 200 000 сўм

✦ **Изоҳлар:**

- Майдон ҳажми — ферма ташкил этиладиган бинодан фойдаланиш ҳажми (50, 100, 150 м²).
- Йиллик соф фойда — солиқ ва харажатлардан кейин оиланинг тоза йиллик даромади.
- Капиталлашув — оила 3 йил давомида босқичма-босқич кенгайиш орқали жамғариши мумкин бўлган маблағ миқдори.

✦ Ушбу модел оилаларга кичикдан бошлаб, фойдани қайта сармоя қилиш орқали фаолиятни қарзсиз кенгайтириш имконини яратади.

Босқичма-босқич кенгайтиришни қандай тушуниш керак? (оддий ва тушунарли қилиб)

Жадвал 7. Оилавий шароитда босқичма-босқич кенгайиш модели

Босқич	Ҳаракатлар	Майдон	Сармоя	Ойлик соф фойда	Изоҳ
1	Базавий мини-фермани ишга тушириш	50 м²	21 млн сўм	14–15 млн сўм	Хўжаликда 2–3 қатор билан бошлаш мумкин
2	Сармояни қоплаш	50 м²	—	—	1,5–2 ой ичида ўзини оқлайди
3	Фойда ҳисобига кенгайиш	100 м²	+12 млн сўм (фойда ҳисобидан)	~30 млн сўм	Қутилар ва вентиляция тизимини кўпайтириш
4	Тўлиқ масштаби мини-фермага ўтиш	150 м²	+11 млн сўм (фойда ҳисобидан)	~45–50 млн сўм	Ярим улгуржи савдо ва қадоқлаш имкониятига эришиш
5	Даромадни мустаҳкамлаш	150 м²	—	Йилига 600 млн сўмгача	Кооператив ташкил этиш имконияти

✦ **Хулоса:**

Ҳатто 50 м² майдон ва минимал сармоя билан иш бошлаб, 12–18 ой ичида ўз оиласини таъминлайдиган, иш ўринларини яратишга имконият берадиган, барқарор ва юқори даромадли бизнесни йўлга қўйиш мумкин.

Жадвал 8. Мини-ферманинг ҳажми ва жойлаштирилиши

Масштаб	Майдон (м²)	Жойлаштириш жойи	Жойлаштириш бўйича тавсиялар
50 м²	5 × 10 м	Соябон ости, ҳовли, омборхона	Ёмғирдан ҳимоя, соялаш, вентиляция
100 м²	10 × 10 м	Хўжалик биноси, иссиқхона, ангар	Қуёш энергиясидан иситишни йўлга қўйиш мумкин
150 м²	10 × 15 м	Алоҳида бино / омбор	Ўсиш босқичлари бўйича алоҳида зоналарга бўлиш тавсия этилади

Жадвал 9. Асосий ускуна ва материаллар

Жиҳозлар ва материаллар	Сони (50 м² учун)	Мақсади	Тахминий нархи
Пластик қути (яшик)	100–120 дона	Личинка ва субстрат учун	~12 000 сўм/дона
Чивинларга қарши тўр (сетка)	15–20 м²	Пашша кириши ва вентиляция учун	~30 000 сўм/м²
Ёритиш лампалари	4–6 дона	Ёруғлик кун давомийлигини узайтириш	~100 000 сўм/дона
Маиший вентилятор	2–3 дона	Тоза ҳаво айланишини таъминлаш	~150 000 сўм/дона
Озиқ берувчи идишлар/белкурак	2–3 комплект	Озиқ бериш, субстрат билан ишлаш	~80 000 сўм/тўплам
Биогумус йиғиш учун идишлар	2–3 дона	Биогумус (фрасс) йиғиш	~120 000 сўм/дона
Тарози ва термометр - гигрометр	1 комплект	Намлик, вазн ва ҳароратни назорат қилиш	~250 000 сўм/комплект

Жадвал 10. Биологик материаллар

Компонент	Тавсиф ва миқдор	Олиш жойи / Нархи
Бошланғич уруғлик колония	1,5–2 кг тирик личинка + 10–15 та қуғурчоқ (куколка)	Фермерлар, OLX, зоофермалар (~800 минг – 1 млн сўм)
Субстрат (озуқа)	Товуқ ва эчки ахлати, озиқ-овқат қолдиқлари, мева-чевалар	Бепул ёки маҳаллий харид қилиш мумкин

✦ Изоҳ:

Катта личинкалар қуғурчоқ (куколка) босқичига ўтган вақтда, уларни ажратиб олиб, кичик алоҳида хонада (тахминан 1,5×1,5 метр ҳажмли, атрофи чивинларга қарши тўр билан ўралган) сақлаш мумкин. Бу ерда қуғурчоқлардан чиққан катта пашшалар (чўртанинг етук шакли) тухум қўя бошлайди. Бу жараён орқали ўзингиз мустақил равишда уруғлик колонияни шакллантиришингиз мумкин бўлади,

натижада бошқа фермерлардан личинка ва қуғурчоқ сотиб олиш зарурияти йўқолади. Бу усул лойиҳангизнинг умумий харажатларини пасайтириб, ўзини оқлаш муддатини қисқартиради.

Жадвал 11. Ишлаб чиқариш цикли (босқичма-босқич)

Босқичлар	Давомийлиги	Тавсифи
1. Субстратни тайёрлаш	1 кун	Ахлатни кепак ёки озиқ қолдиқлари билан аралаштириш
2. Личинкаларни жойлаштириш	1 кун	Тайёр субстратга 200 г/м ² миқдорида личинкаларни жойлаштириш
3. Ўсиш ва озиқлантириш	7–10 кун	Ҳарорат 24–30°C, намлик 65–75% шартларида етиштириш
4. Етук личинкаларни йиғиш	1 кун	Қорайган етук личинкаларни ажратиш, қуритиш ёки сотиш
5. Тозалаш ва янги партияни тайёрлаш	1–2 кун	Биогумусни йиғиб олиш, яшикларни дезинфекция қилиш, янги субстрат тайёрлаш

✦ Ишлаб чиқариш циклининг умумий давомийлиги 10–14 кунни ташкил этади. Бир ой давомида 2–3 марта циклни такрорлаш имконияти мавжуд.

Маҳсулотни сотиш каналлари ва реализацияси

Мини-фермада чорвачилик учун юқори ликвидли икки турдаги маҳсулот ишлаб чиқарилади (қора чўртанинг личинкаси ва биогумус):

1. **Тирик/қуритилган личинкалар** — юқори оқсилли ем
2. **Биогумус (фрасс)** — табиий органик ўғит

Жадвал 12. Маҳсулотни сотишнинг асосий каналлари ва усуллари

Маҳсулот тури	Мақсадли аудитория	Сотиш каналлари	Реализация қилиш усули
Тирик личинка	Паррандачилик фабрикалари, фермерлар	Тўғридан-тўғри шартномалар, тавсиялар орқали	WhatsApp, телефон, шахсий учрашувлар
	Бедана ва жўжалар боқадиган шахслар	Ярмаркалар, бозорлардаги савдо нуқталари	1–2 кг идишларда
Қуритилган личинка	Зоодуконлар, аквариум маҳсулотлари сотувчилари	Воситачилар орқали	Қадоқланган ҳолда (100 г, 500 г)
Биогумус (фрасс)	Фермерлар, боғбонлар, томорқачилар	Бозорлар, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари дўконлари	5 кг ва 10 кг қопларда
	Гулчилик хўжаликлари, атиргул парваришловчилар	Онлайн (Telegram-каналлари)	Маҳалла бўйича етказиб бериш

Изоҳлар:

- WhatsApp ва Telegram — потенциал харидорлар билан мулоқот қилиш учун энг қулай ва самарали воситалар.
- Доимий мижозлар янги харидорларни жалб қилади (оғзаки тавсия — "сарафан радио"си орқали).
- Маҳсулотни кооперативлар, агроҳамкорликлар ва мактаблар учун озуқа дастурларига етказиб бериш мумкин.
- Қуритилган личинканинг сақлаш муддати узоқ (6–12 ой), бу эса етказиб бериш учун жуда қулай.

Лойиҳанинг таваккалчиликлари ва уларни минималлаштириш йўллари

13-жадвал. Потенциал таваккалчиликлар ва уларни бартараф қилиш усуллари

Таваккалчилик	Сабаблари	Бартараф қилиш усуллари
 Личинкалар ўлими	Ортиқча озиқ, юқори намлик, ҳаво етишмовчилиги	Ҳарорат ва намликни назорат қилиш, ортиқча озиқ бермаслик
 Электр таъминотида ўзилишлар	Ҳудуддаги ўчишлар, беқарор электр тармоғи	Оддий UPS ёки захира аккумуляторидан фойдаланиш
 Ҳаддан ташқари иссиқ/совуқ	Қишда совуқ, ёзда иссиқ иқлим	Деворларни иситиш ёки вентилятордан фойдаланиш
 Маҳсулот сотилмаслиги	Тайёргарликнинг йўқлиги, контактларнинг етишмаслиги	Сотиш каналларини олдиндан тайёрлаш, Telegram-канал юритиш
 Ҳашаротлар ва зараркунанда кемирувчилар	Пашша, чумоли, каламуш ва бошқа зараркунанда ҳашаротлар	Ҳимоя тўри, дезинфекция, биоларнинг герметиклиги
 Хомашё ва материаллар нархининг ошиши	Пластик, ёритиш, озуқа маҳсулотлари нархларининг ўсиши	Улгуржи харид қилиш, олдиндан шартнома тузиш
 Маҳсулот нархи тушиб кетиши	Бозордаги рақобат, талабнинг пасайиши	Диверсификация қилиш: қуритилган личинка, биогулмус, кооперация

Таваккалчиликлар жадвалига изоҳлар:

• **Личинкалар ўлими**

➤ Энг кўп тарқалган хатолардан бири — личинкаларни ортиқча озиқлантириш, бу уларнинг гижжаларда бўғилишини келтириб чиқаради.

☒ Ечим: ўртача миқдорда озиқлантириш, вентиляция тизимини назорат қилиш.

• **Электр таъминотида ўзилишлар**

➤ Бу муаммо, аниқсая, ёзнинг иссиқ пайтида долзарб бўлади.

☒ Ечим: оддий UPS ёки захира 12V аккумулятор — арзон, бироқ жуда самарали.

• **Ҳаддан ташқари иссиқ/совуқ**

➤ Личинкалар учун оптимал ҳарорат: 24–30°C.

☒ Ечим: деворларни иситиш ёки вентиляторларни ўрнатиш.

• **Маҳсулот сотилмаслиги**

➤ Қўпчилик тадбиркорлар “аввал етиштириб, кейин сотаман” деган фикрга келади.

☒ Бу хато: сотиш учун олдиндан 2–3 мижоз топиш керак (фермер, зоодўкон, паррандачилик хўжаликлари).

• **Ҳашарот ва зараркунанда кемирувчилар**

➤ Пашшалар тухум қўяди, чумолилар личинкаларни олиб кетади.

☒ Ечим: махсус ҳимоя тўрини ўрнатиш, тозалик ва кириш назорати.

• **Хомашё ва материаллар нархининг ошиши**

➤ Инфляция ўсгани сайин қўти, ёритиш, қадоқлаш материаллари қимматлашади.

☒ Ечим: чегирмалар мавсумида харид қилиш ёки захира қилиш.

• **Маҳсулот нархи тушиб кетиши**

➤ Агар бозорда рақобат кучайса, маҳсулот нархи пасайиши мумкин.

☒ Ечим: янги сотув каналларини ишга тушириш (қўритиш, қадоқлаш, кооперациялар ташкил этиш).

Лойиҳани ҳафталик босқичларда амалга ошириш “Йўл харитаси”

Фермани ишга тушириш минимал харажат ва аниқ босқичма-босқич режа асосида атиги 4 ҳафтада амалга оширилиши мумкин.

14-жадвал. Қора пашша (чорная лъвинка) мини-фермасини ишга тушириш босқичлари (масштаб 50 м² учун)

Ҳафта	Ҳафталик вазифалар	Тавсиф / Амалга ошириш механизми	Ҳафта якунида натижа
1-ҳафта	- Жой танлаш, тозалаш; - Асосий жиҳозларни харид қилиш; - Бошланғич колония ва тўрни буюртма қилиш	Ёпиқ ва қуруқ хона танлаш, ҳудудни тозалаш. OLX.uz ёки қўрилиш бозоридан зарур ускуналарни харид қилиш. Личинкаларни хусусий сотувчилардан буюртма бериш.	Жой тайёр, ускуна ва личинкалар буюртма қилинган.
2-ҳафта	- Вентиляция тизими ва қўтиларни ўрнатиш; - Личинкаларни қабул	Вентиляторни ўрнатиш, қўтиларни йиғиш, ёритишни текшириш. Личинкаларни	Биринчи партияни ишга туширишга барча нарса тайёр.

Ҳафта	Ҳафталик вазифалар	Тавсиф / Амалга ошириш механизми	Ҳафта якунида натижа
	қилиш; • Биринчи субстратни тайёрлаш	контейнерга жойлаш. Товуқ помёти ва кепакни аралаштириш.	
3-ҳафта	• Личинкаларни қутиларга жойлаштириш; • Шароитларни (ҳарорат/намлик) назорат қилиш; • Озиқлантириш ва санитарияни сақлаш	Қутиларга 200 г/м ² миқдорида личинка жойлаш, ҳарорат ва намликни назорат қилиш учун термометр ва гигрометр ўрнатиш, кунлик текширувлар, озиқлантириш ва қолдиқларни тозалаш.	Озуқа бериш бошланди, ферма фаолият кўрсатмоқда.
4-ҳафта	• Етук личинкаларни йиғиб олиш; • Биринчи биогумус (фрасс); • Қадоқлаш ва сотиш ёки сақлаш	Қора тусдаги етук личинкаларни саралаш, қуритиш ва қадоқлаш. Фрассни йиғиш, қуритиш ва сақлаш. Харидорлар билан мессенжер орқали боғланиш.	Биринчи даромад ва маҳсулот олинди.

✦ 5-ҳафтадан бошлаб ферма мунтазам ишлаб чиқариш циклига ўтади: ҳар 10–14 кунда янги личинкалар партияси ва доимий даромад. Ушбу режани майдон кенглигига қараб (100–150 м²) ҳар бир босқичдаги ҳажмларни ошириб осонлик билан мослаштириш мумкин.

ЯКУНИЙ СЎЗ

Қора пашша (*Hermetia illucens*) личинкаси етиштириш бўйича мини-ферма лойиҳаси — бу шунчаки бизнес эмас.

Бу ҳақиқий маҳалла шароитида барқарор даромад, экологик тоза ишлаб чиқариш ва оилавий фаровонликка эришиш йўлидир.

◆ Кичик майдон ва минимал сармоялар билан чиқиндиларни қимматли оқсил маҳсулотига айлантириш мумкин. ◆ Лойиҳа оилавий куч билан амалга оширилади ва ёлланма меҳнатга эҳтиёж туғдирмайди. ◆ Бу ташаббус ўз ҳаётини ўзгартиришни хоҳлаган, онгли равишда илм-фан ва жамият учун фойдали ишни мақсад қилган аёллар, ёшлар ва фермерларга мўлжалланган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек:

«Ҳар бир оилага — даромад манбаи, ҳар бир аёлга — ўз қобилиятини намоён этиш учун кўмак, ҳар бир ёшга — ўз ғоясини рўёбга чиқариш учун имкон яратишимиз зарур.»

Ишончимиз комилки, ушбу бизнес-модель нафақат молиявий жиҳатдан муваффақиятли, балки кўпчилик учун илҳомбахш намуна ҳам бўлади. У Навоийдан, Намангангача, Ургутдан то Қорақалпоғистонгача бутун мамлакатимиз ҳудудларида янги лойиҳалар учун йўл очади.

Ишонч, самимийлик ва амалий фойда билан — Йўл очик! 🌟